

„ЗА“ ИЛИ „ПРОТИВ“ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ЕЛЕКТРОННИТЕ УРОЦИ

Бисерка Василева

Технически университет – София

Резюме. В статията се разглежда един от важните проблеми в съвременната дидактика – прилагането на електронното обучение в българското училище; използването на електронния урок като средство за повишаване на ефективността на ученето.

Keywords: e-learning, e-book, e-lesson, educational platform, virtual learning environment, didactic modeling

Динамиката в развитието на компютърните технологии и добрите възможности, които те предлагат, са предпоставка за широкото им използване и прилагане в различни сфери на живота. Обучението не трябва да изостава в това отношение. Необходимо е то да следва новостите, за да може да подготвя кадри, готови да се справят с изискванията на новото време. развитието на всяко общество е функция на неговото образование. В световен мащаб се наблюдава голям интерес към така нареченото електронно обучение. То използва различна форма на преподаване и тестване. Поставена е принципно нова стратегия за обучение, която е предпоставка за развитие на творческия заряд на новатори и творци.

XXI век се характеризира с все по-бързото навлизане на информационните технологии и интернет в живота и в образованието. Това задължава учителите да подготвят учениците не само като активни и пълноценни граждани, но и като граждани на дигиталното общество. Въвеждането на информационни технологии в образователната система прави процеса на обучение по-гъвкав и по-ефективен. Мозъците на учениците се превръщат в мислещи машини, а не в складове, пълни с факти и цифри, които винаги може да се намерят в базата данни на компютъра. Днешните обучавани попадат под въздействието на модерните технологии още от най-ранна детска възраст по лек и естествен начин, приемайки ги като форма на общуване със заобикалящия свят. Новите информационни технологии и техните интерактивни характеристики пораждат у децата доверие и желание за общуване с тях и дават възможност на

познанието и света да навлизат в техния живот. Чрез компютъра и интернет учениците търсят и намират многобройни и различни канали на информация, което разширява хоризонта им. Реализира се възможността за изграждане на нова структура в училище. Смисълът е те самите да участват в комуникацията, съпътстваща обучението, и в неговото планиране и осъществяване.

На заетите в образователната сфера е известно едно от най-работещите описателни определения на понятието „електронно обучение/учене“ (e-learning): „Учение, подпомогнато от използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ)“⁽¹⁾.

Необходимо е да се направи уточнението, че английският термин **електронно учене (e-learning)** у нас най-често се превежда и интерпретира като „електронно обучение“. Ето защо в текста ще се среща съчетанието „електронно учене/обучение“, за да се отрази тенденцията за отдаване на дължимата основна функция както на процеса *учене*, така и на по-цялостното съдържателно отразяване на феномена *обучение*. Електронното учене в този широк смисъл може да покрива спектъра от най-разнообразни практики. Може да се започне с използването на отделни технологии в подкрепа на ученето и преподаването, да се премине към смесен тип учене и се стигне до учене изцяло онлайн.

Поради разнообразната практика на електронно обучение се налага и друго, производно на него понятие – „**смесено“ обучение/учене (blended learning)**. В по-общ смисъл смесеното учене се характеризира с надграждане, вплитане, интегриране на разнообразни информационни и комуникационни технологии в традиционен образователен контекст. В съдържателно и организационно отношение това интегриране може да бъде много разнообразно при различно съотношение на традиционните и електронните образователни технологии. Технологиите могат да се използват за подпомагане както на преподаването, така и на ученето, основани на дидактическото общуване (Стефанова, 1999).

Дидактическото общуване е характерният механизъм за достатъчно гарантиране на качествено електронно базирано обучение. Според основателя на световния софтуерен гигант „Майкрософт“ – Бил Гейтс, „смесеното обучение, което съчетава най-добрите черти на класната стая и онлайн обучението, все още е в процес на разработка, но този процес е важен и много вълнуващ“⁽²⁾.

Електронните книги и електронните учебници са в процес на все по-ефективна употреба като инструмент, който не просто да се използва, докато се седи в библиотеката, но и да са част от практическия учебен процес в класната стая. Какво е електронна книга и електронен учебник? Казано по-просто, **електронната книга или учебник** е книга или учебник, който може да се прочете цифрово на екрана на компютъра или таблета. Това обаче е различно от PDF версия на книгата или учебника. Електронната книга и електронният учебник имат редица интерактивни елементи като речници с произношение, ръководства, задачи

и упражнения. Те може да интегрират видео, аудио, графики, илюстрации и дори анимации. Използването на електронни книги и учебници включва активно нашите ученици в урока и им помага да участват в процеса на преподаване. Електронните книги и учебници могат да бъдат използвани в групова дейност или поотделно, за индивидуална работа с всеки ученик. В групови дейности книгите могат да са полезни по следните начини:

- текстът насърчава учениците да взаимодействат един с друг. Твърди се, че най-добрият образователен процес е налице, когато различни умове работят заедно. Обсъждането на избрания текст или задача може да помогне на учениците да ги разгадаят и проучат. Те може да им помогнат да разберат същността им правилно;

- електронните книги и учебници дават възможност на учениците да маркират определен пасаж и да търсят ключови думи. Това помага при съотнасяне на важни аспекти от пасаж, които иначе биха се загубили в лабиринта на думите. Маркирането на важни части на текста или поставената задача дава възможност на учениците да се връщат лесно отново там или да го използват, за да аргументират свое твърдение в хода на дискусиата;

- като учители, ние също може да подчертаваме или да добавяме коментари и след това да ги споделяме и да обръщаме внимание на тях в хода на обсъждането на урока. Тази възможност може да помогне да водим и напътстваме учениците в процеса на четене и учене, като им подсказваме визуално къде да търсят акцентите в урока;

- вградените речници, бележките и другите допълнителни функции, които имат електронните книги и учебници, подпомагат учениците в разбиране на трудните думи и изрази. Това става нагледно и подпомага визуалната памет на учениците;

- някои електронни книги и учебници позволяват и дават възможност на учениците за достъп до интернет чрез дадените в тях връзки. Електронните книги и учебници, които имат връзки към видео или други дейности онлайн, правят ученето ефективно и интерактивно.

Електронните книги могат да бъдат използвани от учениците и за индивидуално обучение, като се използват същите средства, за да се улесни обучението.

Какви са другите положителни страни в използването на електронната книга или на електронния учебник? Към тях можем да отнесем следните:

- спестяване на пари – електронните издания са по-евтини от хартиените копия (от 10% до 60%);

- спестяване на време за обикаляне по книжарници – наличните в електронен формат заглавия са лесно откриваеми с търсене. Веднъж закупени, те остават в нашата виртуална библиотека и са достъпни отвсякъде, където има интернет. Също така може да ги съхраним на памет, флашка или диск (за

книги без DRM);

- спестяване на време за доставка – ако поръчае печатна книга през интернет магазин, обикновено чакаме няколко дни. Електронните книги можем да получим след секунди;

- спестяване на място – електронните издания остават в подходящо избрано устройство (памет, флашка или диск) за неограничено време. Те не се износват или похабяват. По този начин няма да натрупваме огромни купчини с книги в дома си, които да събират прах;

- неизчерпаем тираж – тиражът на електронните книги и списания не се изчерпва;

- запазване на бележки – в електронните книги и учебници може да маркираме важни пасажки и да оставяме свои бележки към тях. Може да правим и отметки на цели страници. След това може да прегледаме своите бележки и да се отиде точно на мястото, където са писани;

- по-лесно търсене – в електронните книги и учебници можем да търсим. Не е нужно да прелистваме страница по страница, устройството само ще намери търсените думи;

- избиране на размер на шрифта – можем да избираме подходящ размер на шрифта – по-голям или по-малък. Устройството пренастроява страниците според избрания размер (при .ePub формат);

- електронните книги и електронните учебници са зелени – ако четем електронни книги, ние помагаме за намаляване на изсичането на дървета и опазването на планетата. За електронните книги не се използва химическо мастило;

- мобилност – електронните книги и учебници могат да бъдат качени на всички устройства (памет, флашка или диск) и са винаги достъпни от всяко място, където има интернет;

- при пътуване – може да уплътним свободното си време с електронна книга или списание. Може да си вземем и нова, ако прочетем тази, единственото условие е да има интернет достъп;

- когато не сме в България – пестим време и куриерски такси за доставка на желаните и необходими електронни заглавия;

- ако не сме в голям град и няма книжарница наоколо – необходима е само интернет връзка. Повечето вериги бензиностанции и крайпътни заведения имат безплатен достъп до wi-fi.

И накрая, но не на последно място, не трябва да забравяме, че електронните книги и учебници са забавление за децата и са чудесен начин да се поддържа мотивацията им за учене на високо ниво. Електронните книги и учебници обаче са една сравнително нова форма на посредник за учене и тепърва ще набират скорост. Това създава редица потенциални проблеми. Софтуер за създаване на собствени електронни книги и учебници все още не е свободно

и лесно достъпен. Ежедневната поддръжка на електронните книги и учебници е много по-трудна, отколкото употребата и съхранението на обикновените книги. Трябва да се гарантира, че те се използват правилно и се съхраняват на безопасно място. Поправката на повредена електронна книга или учебник струва много повече от поправката на повредена стандартна книга.

Дидактическото моделиране е методически похват, който има отношение към процеса на учене, дидактическите материали, мястото и времето за провеждане на обучението, обучаващите и обучаемите, както и използваните средства и методи на работа. Дидактическият модел е удобно средство за реализиране на оптимална стратегия на педагогическата работа и на проектиране на учебни модули с необходимата методическа компетентност и пряко приложение в учебната практика. Използването на електронни уроци е от важно значение за ефективността и качеството на преподаване в съвременни условия.

Електронен урок е този, при реализирането на който са използвани мултимедийни образователни ресурси: анимация, звук, графична и текстова информация, създадени като ppt, swf, html-файлове. В електронните уроци се дава възможност да се моделират процеси и явления, които не могат да се наблюдават по друг начин. Учебният материал може да бъде поднесен достатъчно атрактивно, което да задържи вниманието на обучавания. Електронните уроци могат да заменят скъпо струваща техника и материали, необходими за лабораторни упражнения по дадена тема. Чрез учебен материал, поднесен в електронен вид, могат да се развият положителни качества у ученика, а именно бързина на реакциите, добра степен на концентрация. Електронното обучение дава възможност за индивидуализация на обучението, както и възможност за самопроверка и самооценка чрез тестове.

Разбира се, наред с положителните страни, електронното обучение има и отрицателни:

- намалена е връзката учител – ученик;
- не трябва да се пренебрегва и фактът, че мониторът изморява очите повече, отколкото четенето от хартиен носител;
- не всички училища и не всеки ученик имат равни възможности за използване на компютърна техника и интернет.

Отчитайки положителните и отрицателните страни, може да се заключи, че при съчетаването на добрата методика на преподаване с атрактивните възможности за компютърно моделиране и визуализиране могат да се създадат условия за по-качествено обучение. Неотменната роля на учителя като главен двигател в процеса на обучение ще се запази. Учебното съдържание, поднесено в електронен вид, освен че дава добри възможности за онагледяване и възприемане, може да постави и редица предизвикателства пред учениците, подсилващи интереса им към науките.

Виртуалната образователна среда е продукт на дидактическо моделиране

и технологии в обучението, с което се преследват определени образователни цели. За изработване на една виртуална образователна среда са необходими три основни фактора:

- подходящо учебно съдържание с достатъчна степен на общност и значимост на познавателните цели;
- подходящ софтуер;
- принципи, върху които да се изгради образователната среда – принципи на дидактическо моделиране.

Образователната среда е не само и не толкова средство за преподаване, а е преди всичко инструмент за постигане на стратегии за ефективно учене. Психологическите предимства на виртуалната образователна среда са:

- естетизация на обучението;
- визуализация на учебното съдържание;
- възможност за самообучение;
- разкрепостяване на преподавателя от „тебешира и дъската“;
- чувство за съпричастност към съвременното информационно-технологично общество.

Използването на онлайн платформа за обучение е чудесно предизвикателство за българския учител и предимство при преподаване на учебния материал както в учебните часове, така и през време на принудителна ваканция и други. Примери за такива платформи са: Moodle, Fronter, DyKnow, MyLab, u4ilibteto.bg и т.н. Учениците могат да получават информация на личните си компютри чрез видеоуроци и интерактивни е-учебници, които да припомнят изучения или да представят новия учебен материал. Съществува възможност да се създадат индивидуални курсове за всеки участник в учебния процес, които могат да се променят спрямо успеха на детето/ученика. Онлайн продуктите помагат на преподавателите да следят развитието на всеки ученик, неговите силни и слаби страни и да определят на кои сфери да се обръща по-голямо внимание. Съществува възможност за работа във виртуална класна стая, във форум или чат, като учителите могат лесно да правят анализ на грешките и да видят кои теми се нуждаят от повече обсъждане. Това е пример за работещо електронно обучение, което със сигурност намалява негативните ефекти от изненадващо и непредвидено пропуснати учебни дни. И което е много важно – при такава организация на учебния процес не се налага учителите да реструктурират учебния материал, не съществува опасност от натрупването на много уроци, които да се предават за кратко време на децата/учениците и това да ги затрудни, да създава нежелан дискомфорт. Ефектът от използването на образователната платформата е поразителен. Всеки учебен предмет става интересен дори на тези ученици, които преди това не са му обръщали особено внимание. Причината е, че онлайн заниманията могат да направят учебния процес и една идея по-забавен. Всеки тест по всеки предмет може да бъде съставен от

въпроси, измислени от самите ученици по време на игра във форума – всеки пише въпрос по темата, след като е отговорил на предишния зададен. Използването на подходяща електронна платформа може да подпомогне учителите в тяхната ежедневна работа и да ги подкрепи при развиването на индивидуалните умения на учениците им до техния максимален потенциал. Учителите, от една страна, могат да качват и да използват всякакъв тип ресурси, които да бъдат на едно място, в рамките на съответната платформа. От друга, могат да използват задания, тестове, речници и други инструменти, за да изпитват своите ученици и да им поставят оценки. Оценяването е значително по-бързо и по-лесно, което позволява на преподавателите да отделят повече лично внимание на учениците, и то без да трябва да полагат излишни усилия. За съжаление, технологиите често могат да бъдат непредсказуеми и е важно като учители да имаме и план Б, който може да използваме, ако технологиите решат да ни предадат в изключително важен момент, какъвто за нас е всеки учебен час.

В заключение да си припомним мисълта на Алберт Айнщайн: *„Образование е това, което остава, когато забравим всичко, което сме научили в училище“*. От нас, учителите, зависи какво образование ще получат децата/учениците на България. Бъдещото развитие на образованието – средно и висше, е свързано с публикуването на нови материали в електронната библиотека, с изработването на модул за on-line тестове и модул за електронно обучение – видеоуроци и съпътстващи учебни материали, включително и такива за деца и ученици със СОП, с е-управление.

Непознаването и притеснението на някои учители от новите технологии е една от причините електронните уроци да не се използват все още широко в българското училище, в българската образователна система. Ако учителят е изградил стена и отказва да приеме новите технологии, то няма сила, която да го тласне в обратната посока – нито бизнес, нито родители, нито нови решения, които да му бъдат показани. С учителите, които са свикнали да преподават в предишното време, по традиционния начин, трябва да се работи, за да бъдат мотивирани да превъзмогнат себе си и да приемат новите технологии като част от своята личност. Ако за нас, възрастните, интернет е един смел нов свят, то за учениците това е просто техният свят. И да не забравяме, че ако сега процесът на използване на електронни платформи в средното образование става много бавно, то нашите деца/ученици вървят напред и не ни чакат.

Образованието има за цел да осигури адекватно обучение на съвременните ученици, чиито очаквания и стил на учене са коренно различни от тези на предходните поколения. Класическият подход на преподаване бързо би ги отегчил с бавното си темпо и линейно-логическа последователност. За да се ангажира вниманието на учениците, в съвременния учебен процес се включ-

ват онези средства, които ежедневно се използват в личното пространство. В информационното общество образованието не е свързано само с предаване на знания, утвърдени от традицията, а трябва да научи обучаваните да се справят с огромния поток от знания и да ги прилагат практически. Информационните технологии не са самоцел, те са кауза, която трябва да подобри живота ни, този на нашите деца, а ролята на Образователното министерство е да помогне това да се случи с минимално усилие и максимален ефект, като припознае новите практики, които вече се прилагат в някои училища, и да им даде административна рамка, да стимулира директорите и учителите, да ги запали за идеята да направят учебните часове по-близки до детето/ученика. Българското образование е не само отворено, но и жадно за въвеждане на иновации в учебния процес. Развитието на новите технологии налага активното им включване в учебния процес. Необходимост от използването на новите технологии имат не само учениците, но и учителите. Използването на електронен урок в процеса на обучение повишава мотивацията на учениците и научаването на учебния материал по този начин е по-качествено. Ефективността от използване на новите технологии при преподаването зависи изцяло от учителя, от неговата подготовка и от избора на урока. Технологиите подпомагат ученика да проучва, изследва, експериментира и изгражда решения. Чрез технологиите достъпът до информацията е представен на обучаемия с подходящо ниво и темпове, даващи възможност за получаване на обратна връзка за напредъка в обучението. Педагогическата притегателна сила на електронните уроци не е само в тяхната новост и атрактивност, но и в потенциалните им възможности за повишаване на ефективността на учене и преподаване.

БЕЛЕЖКИ

1. <http://www.jisc.ac.uk>
2. <http://www.teacher.bg/Article/Details/37407>, Бил Гейтс: Глобална инициатива като „Партньори в познанието“ залага на индивидуалния подход – интервю на Антъни Салсито с Бил Гейтс, публикувано на 29.11.2012.

ЛИТЕРАТУРА

- Герасков, М. (1921). *Дидактика или теория на обучението*. Враца.
- Душанов, Д. (1882). *Кратки практически наставления за как трябва да се преподават уроци в началните училища*. Пловдив.
- История на образованието и педагогическата мисъл в България*. Първи том. (1975). София.
- Кацаров, Д. (1947). *Теория на образованието*. София.
- Ковачев, Й. (1873). *Школска педагогика или Методическо ръководство за учителите и управителите на народните школи*. Виена.

- Николов, Хр. (1924). *Метод и принципи на обучението*. София .
- Николова, М. (2006). Личностно ориентиран анализ на урока. В: *Известия на Съюза на учените – Сливен*. Т.11, кн.3.
- Николова, М. (2006)..“Difficult” pupils – a provocation in the pedagogical preparation of the students who train to be engineers – teachers. *Съюз на учените – Стара Загора, Науката в условията на глобализацията през XXI век, Обществени науки, Богословски науки, История, Български език, Педагогически науки, Биология, Икономика. Международна научна конференция*. Стара Загора.
- Николова, М. и др. (2008). *Отношение учеников средних школ к учению. Человек и общество: Культурная интеграция*. Саратов: Изд. Саратовского университета.
- Педагогия в четири части. Част II. Дидактика*. (1899). Съст. Ст. Басаричек. Пловдив.
- Петров, Н. и М. Николова. (2009). Информационно-технологични проблеми на обществото и съвременното образование. В: *Известия на Съюза на учените – Сливен*. Том 15.
- Стефанова, М. (1999). *Дидактическото общуване*. София.
- Теохаров, П. (1943). *Дидактика (Теория на обучението)*. Ст. Загора.
- Цонев, П. (1943). Дидактика. София.
- <http://ytotseva.blogspot.com/2009/07/i-80.html> – Янка Тоцева, Кратка история на българската дидактика от средата на XIX до 80-те години на миналия век.
- <http://www.videouchitel.com/bg/index.html>
- <http://uk.fronter.info/>;
- <http://www.pearsonmylabandmastering.com/global/>

ELECTRONIC LESSONS – ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Abstract: This article deals with one of the important problems in modern didactics, namely the implementation of e-learning in Bulgarian schools and the use of electronic lesson as a mean of increasing the efficiency of learning.

✉ **Mrs. Biserka Vasileva**

14, Bratya Miladinovi Str.

8801 Sliven, Bulgaria

E-mail: biserka_vm@abv.bg